

Näsan

Essä

Bo Bjelvehammar ©

Ansiktets yttersta och mest framskjutande del gör oss bekanta med världen utanför och näsan har en viktig plats i våra liv och ofta förekommer ordet i tillmälen och smärre lustigheter. Och den sitter där varje dag vid tandborstningen i centrum som ett utskjutande parti som bland annat innehåller våra luktorgan. För det mesta talas det om näsor i människoansikten, men det talas även om örnanleten och höknior. Näsans form och utseende i allmänhet leder ofta till kommentarer och tillägg, någons näsa är som en potatis, en annans som en indians, Kostias näsa är krokig och Salomons är som en lindsvärmars snabel. I näsan bor en del av en människas hela karaktär, habitus. En näsa har något att säga om en människa, liksom gångart, klädsel och beteende i största allmänhet, en näsa säger något om det inre.

Det är inte bara det att man kan vara näsvis, i den meningen att man är uppnosig och respektlös och rent av oförskämd, utan man kan även vara uppnäst på ett annat sätt. Att sätta näsan i vädret eller som man säger i Normandie *mettre son nez partout*, det tycker vi inte om, när någon är högmodig och sätter sig på andra. Det går ofta att se på människors näsor och allmänna uppsyn att de just är uppnästa och riskerar att

få regndroppar och snöflingor i näsborrarna. Och sådana personer går genom livet genom att sätta näsan i vädret, men vi andra tycker att det finns gränser även för detta, att visa överdriven stolthet och överlägsenhet. Det finns två varianter eller snarare motsatser till detta, den ena är näsgrus, att hålla näsan tryckt mot marken, att kasta sig näsgrus till marken, det gäller väl sällan här i Aneby eller Bingsjö, men väl i Irak och på Gaza, när kulor och annat viner runt människors kroppar, kring stora som små. Den andra motsatsen är att vända näsan i vädret, det är ett mera slutgiltigt tillstånd, någon lämnar in och tar på sig änglavingarna. Vi kan även visa vad vi tycker om någon eller något genom att föra handen till näsan, hålla för näsan eller rynka på näsvingarna. Kanske inte rynka utan svagrasta? I svåra och mörka stunder kan vi överge själva ordet näsa och tala om nos och tryne. Tankarna går till den ouppfostrade skånske pågen, snörnosen, som inte sällan får på flabben, så han får neseblo.

Näsan är förvisso ett bihang men en sällsynt viktig förbindelse mellan andningsorgan och yttervärlden. Och det är två öppningar, näsborrarna, som gör denna kommunikation möjlig. Näsborrarna täcks av näsvingarna. Näsbenet, os nasale, består av två platta ben som ledar mot varandra, benet ger stadga. Alla har ben i näsan, men några har lite extra ben, då tyder det på bestämdhet och en skarp ton i ordalag. Andra har skinn på näsan, ofta kvinnor, det innebär att vederbörande kan säga ifrån och göra sin vilja gällande. Någonting helt annat är att lägga sig i saker utan att vara ombedd att göra det, det är att

lägga näsan i blöt och att bry sin hjärna utan större och grundad anledning. För alla dessa människor, ty de är vanliga, utfärdas en rekommendation, att tänka en gång till och lite längre än näsan räcker.

Efter att ha passerat näsöppningarna kommer vi till vestibulum nasi, näsans förgård, där finns både slembildande körtlar och flimmerhår som filtrerar luften. Och lite längre in finns konkor, näsmusslor, där inandningsluften värms och fuktas innan den går vidare till svalget. Concha är det latinska ordet för mussla eller snäcka. Bredvid konkerna finns de första håligheterna i andningsapparaten, fossa nasale, fossa betyder just hålighet eller grop.

Näsan kan råka illa ut, bli bedragen och lurad, plötsligt står du där avklädd med lång näsa och ser lyckotåget dra förbi. Näsan får sitt och hela ansiktet blir långt av besvikelse, som om allt tillhör en häst. Men vi vill gärna ge tillbaka vid ett annat tillfälle, det är sådant som vi älskar av hela vårt hjärta. Att komma på någon med ett fel, alltså knäppa någon på näsan, ge en näsknäpp som en tillrättavisning. Det som börjar med en näsknäpp kan sluta med en näsbränna, en kraftig varning som aldrig glöms.